

Ilona Dudzik

"Tożsamość a odmiennność kulturowa", Paweł Boski, Maria Jarymowicz, Hanna Malewska-Peyré, Warszawa 1992 : [recenzja]

Chowanna 1, 67-69

1995

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

„Chowanna”	Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego	Katowice 1995	R.XXXVII (XLVIII)	T. 1 (4)	s. 67—69
------------	--	---------------	----------------------	-------------	----------

**Paweł Boski, Maria Jarymowicz, Hanna
Malewska-Peyré:
Tożsamość a odmiennność kulturowa
Warszawa 1992, Instytut Psychologii PAN**

Nakładem wydawnictwa Instytutu Psychologii PAN ukazała się zbiorowa praca Pawła Boskiego, Marii Jarymowicz, i Hanny Malewskiej-Peyré pt. *Tożsamość a odmiennność kulturowa*. Wspólna publikacja niektórych ustaleń badań własnych autorów wynika z przeświadczenia, że są one powiązane z ważnymi zjawiskami, specyficznymi dla współczesnej epoki. W całym świecie dochodzi do kontaktów i zderzeń międzykulturowych. Środki masowego przekazu, anteny satelitarne, podróże, wymiany międzynarodowe, stowarzyszenia, zjazdy, federacje, migracje milionów ludzi, zwłaszcza z krajów biednych do bogatych, z krajów zniewolonych do krajów spostrzeganych jako wolne — to fakty i okoliczności, które wyznaczają nowe warunki życia człowieka, a także nowe, ważne wyzwanie: jak odnaleźć w tych warunkach samego siebie?

Problematyka tożsamości nabiera nowego, istotnego, pierwszoplanowego znaczenia. Przemiany społeczne wiążą się z dezorientacją i zagubieniem. Kłopoty te dotyczą także Polaków. Powstają problemy, których trudno uniknąć, gdy dotyczą spraw społecznych. Nie można uciec od problemów związanych z orientacją co do samego siebie, do swojej tożsamości.

Książka przybliży specyfikę powiązań tożsamości jednostkowej ze środowiskiem i kulturą, a także trudności w samookreśleniu „ja” w zderzeniu z nowością w warunkach emigracji. Każda z 3 części książki pre-

zentuje ustalenia wynikające z badań prowadzonych w innym kraju, w związku z innymi pytaniami, w odmiennym kontekście teoretycznym i metodologicznym. Ta różnorodność podejść badawczych nadaje pracy atrakcyjności; a także różnorodność celów badań prowadzonych przez poszczególnych autorów przyczyniła się do lepszego wglądu w skomplikowane procesy społeczne.

Omawianą książkę otwiera tekst Hanny Malewskiej-Peyré *Ja wśród swoich i obcych*. Problemy stanowiące przedmiot badań Hanny Malewskiej-Peyré nie są polskiemu czytelnikowi bliżej znane, podjęła ona bowiem studia związane z zagadnieniami imigracji we Francji. Francuzi zaś uważają imigrację za jeden z pierwszoplanowych problemów swego kraju. Komplikacje społeczne, napięcia, ból, konflikty, związana z nimi przestępczość — to problemy, które stawiają przed psychologiem społecznym trudne zadanie objaśnienia genezy i natury zjawisk, mogących ukazywać perspektywę działań wiodących ku rozwiązaniom. Hanna Malewska-Peyré prowadzi swe badania z perspektywy imigranta: jego przeżyć, trosk, ale i problemów zbyt skomplikowanych, by były uświadamiane. Jest to studium trudności wynikających głównie z naruszenia podstawowych dla podmiotu wartości, stanowiących fundament jego tożsamości.

Zagrożenia w tym obszarze prowadzą do przeżyć wiążących się z bólem, które naznaczają całą niemal egzystencję. Studia nad tymi zjawiskami przybliżają czytelnikowi rozumienie tego, co oznacza bycie przybyszem, bycie obcym, niechcianym i odrzucanym. Wyniki badań wskazują, iż przykazywanie dziedzictwa kulturowego własnego kraju jest trudne w warunkach imigracji. Imigracja może tworzyć silne bariery kulturowe między pokoleniami, a to wiąże się z kształtowaniem tożsamości imigranta.

Autorem kolejnego rozdziału: *O byciu Polakiem w ojczyźnie i na obczyźnie: o zmianach tożsamości kulturowo-narodowej na emigracji* jest Paweł Boski. Zainteresował się on zjawiskiem tożsamości, koncentrując się na badaniach nad tożsamością emigrantów, próbując uchwycić to, co w owej tożsamości najbardziej podstawowe i zarazem kulturowo specyficzne. Obiektem zainteresowań badawczych byli emigranci polscy żyjący w Kanadzie i USA, w dużej mierze zaakceptowani i zaadaptowani. Przedmiotem badań stały się związki tożsamości badanych ze starą kulturą oraz procesy tworzenia się jej powiązań z kulturą nową. Autor wprowadza rozróżnienie 2 warstw tożsamości: tożsamości kryterialnej — pochodnej od tego, co człowiekowi dane z przyrodzenia (jak własna fizyczność), i wzrastania w danej kulturze (symbole, obraz świata), oraz tożsamości korelatywnej — opartej na nabytych właściwościach osobniczych, jednostkowych (cechy osobowości), a zarazem uniwersalnych kulturowo.

Pytania dotyczyły tego, jak dokonują się zmiany obu typów tożsamości w warunkach adaptacji do nowej kultury. Obiektem badań były 3 pokolenia

żyjących emigrantów pochodzenia polskiego (dla celów porównawczych część badań przeprowadzona została wśród Polaków żyjących w kraju).

Tekst trzeci: *Tożsamość jako efekt rozpoznawania siebie wśród swoich i obcych: eksperymentalne badania nad poznawczym różnicowaniem Ja — My — Inni* napisała Maria Jarymowicz. Prowadziła ona badania nad znaczeniem procesów porównań społecznych i poznawczego, różnicowania pomiędzy sobą i innymi dla rozpoznawania własnej tożsamości, a także rozpoznawania tożsamości innych i ustosunkowań wobec nich. Badania te pokazują, że odróżnianie siebie od innych czyni człowieka zdolnym do dostrzegania istnienia perspektyw patrzenia na świat innych i zarazem zmniejsza motywację do poszukiwania różnic za wszelką cenę, w tym za cenę konfliktów i bólu, jaki niesie społeczna kategoryzacja, dychotomizacja i dyskryminacja. W opracowaniu prezentowane są także badania nad przejawami uprzedzeń wobec innych. Wyniki sugerują jednak, że przejawy niechęci czy nieufności wobec obcych mają często charakter sytuacyjny, przejściowy, nie zaś trwałe.

Wszystkie badania pokazują, że w obliczu odmienności kulturowej nasilają się tendencje do porównań, poszukiwania różnic i podobieństw. W ich następstwie człowiek zyskuje orientację i wgląd, sprzyjający społecznej integracji lub też buduje fałszywe wizje własnej osoby, przysparzając kłopotów i sobie, i innym. Na zakończenie chcę podkreślić, że omawiana książka ze względu na aktualną problematykę powinna zaciekawić nie tylko psychologów i socjologów, ale każdego, wszystkich którzy interesują się problematyką społeczną.

Ilona Dudzik